

Wymagania na poszczególne oceny do programu nauczania „Poznać przeszłość” historii dla klasy 1 liceum ogólnokształcącego i technikum

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Rozdział I. Pierwsze cywilizacje						
Zanim zaczęła się historia	Pochodzenie człowieka Chronologia prehistorii: epoki kamienia, brązu i żelaza Początki osiadłego trybu życia	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>prehistoria</i> – wymienia w kolejności epoki prehistorii (epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza) – wskazuje na mapie rejon pojawienia się <i>Homo sapiens</i>	– prawidłowo wyjaśnia pojęcia: <i>paleolit</i> , mezolit, neolit, – przedstawia na mapie przebieg migracji <i>Homo sapiens</i>	– wymienia w porządku chronologicznym i opisuje etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia pojęcie <i>Żywny Półksiężyc</i> i wskazuje ten obszar na mapie – wyjaśnia znaczenie przejścia na osiadły tryb życia	– przedstawia ideę ewolucji Karola Darwina – wyjaśnia cechy sztuki paleolitu i neolitu	– w szerokim aspekcie przedstawia i wyjaśnia dokonania naukowe Karola Darwina
Starożytna Mezopotamia	Znaczenie wielkich rzek dla rozwoju cywilizacji i powstania pierwszych państw Ustrój polityczny państw-miast sumeryjskich i ukształtowanie się pierwszych imperiów Pismo i znaczenie jego wynalezienia Najważniejsze cywilizacje Mezopotamii: Sumer, Babilonia i Assyria Ustrój polityczny i struktury społeczne starożytnych cywilizacji Mezopotamii Osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii Współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu	– wskazuje na mapie rejony wielkich rzek (Tygrys, Eufrat) – wyjaśnia rolę wielkich rzek dla rozwoju gospodarki – rozpoznaje pismo klinowe	– wskazuje na mapie obszar, na którym powstała cywilizacja Sumerów – wymienia najważniejsze wynalazki cywilizacji sumeryjskiej – wyjaśnia cechy ustrojowe sumeryjskich miast-państw – wskazuje na mapie obszar Babilonu i Assyrii – rozpoznaje dzieła sztuki mezopotamskiej – wyjaśnia okoliczności powstania pisma i znaczenie jego wynalezienia	– wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Hammurabiego, Sargona Wielkiego – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic starożytnych imperiów – opisuje ustrój polityczny i struktury społeczne starożytnych cywilizacji – wyjaśnia cechy religii mezopotamskiej – opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Nabuchodonozora II, Assurbanipala	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny postania pierwszych państw w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu
Starożytny Egipt	Dzieje starożytnego Egiptu Ustrój polityczny państwa faraonów Struktura społeczeństwa starożytnego Egiptu Politeistyczne wierzenia Egipcjan Osiągnięcia cywilizacji Egiptu	– wskazuje na mapie Egipt i Nil – wyjaśnia rolę Nilu dla gospodarki egipskiej – opisuje warunki naturalne Egiptu – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>politeizm</i> ,	– charakteryzuje społeczeństwo starożytnego Egiptu – wyjaśnia okoliczności powstania piramid – rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Egiptu – opisuje główne cechy ustroju społecznego starożytnego Egiptu – wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej	– w szerokim aspekcie przedstawia rolę czynników geograficznych dla dziejów starożytnego Egiptu – wymienia w porządku chronologicznym główne etapy dziejów starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę wielkich	– w szerokim aspekcie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa egipskiego – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu

	Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu Najważniejsze zachowane zabytki cywilizacji Egiptu – piramidy	<i>faraon, hieroglif, mumifikacja</i> – rozpoznaje pismo hieroglificzne – rozpoznaje piramidy egipskie	– opisuje główne cechy ustroju politycznego starożytnego Egiptu – wymienia główne cechy religii egipskiej	– wymienia głównych bogów egipskich i opisuje mitologię egipską – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu	przywódców: Ramzesa II, Echnatona – wyjaśnia okoliczności odczytania hieroglifów egipskich	
Izrael, Fenicja i Daleki Wschód	Monoteizm religii żydowskiej i jego znaczenie Dzieje państwa żydowskiego Kolonizacja fenicka i jej znaczenie Wynalezienie alfabetu i jego znaczenie Cywilizacja doliny Indusu i jej dzieje Narodziny cesarstwa chińskiego Źródła wielkich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu Osiągnięcia cywilizacji Dalekiego Wschodu i Indii	– wskazuje na mapie rejon Izraela (z Jerozolimą) i Fenicji – wymienia główne osiągnięcia starożytnych Fenicjan – wskazuje na mapie rejon Indusu i Żółtej Rzeki – wymienia główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin	– wskazuje na mapie rejony kolonizacji fenickiej – wyjaśnia główne założenia religii żydowskiej – rozpoznaje pismo fenickie – rozróżnia główne dalekowschodnie religie i systemy etyczne	– za pomocą mapy przedstawia zmiany granic Izraela – wyjaśnia znaczenie powstania alfabetu – opisuje główne etapy losów narodu żydowskiego – ukazuje rolę wielkich przywódców: Abrahama, Mojżesza, Salomona – wyjaśnia rolę religii żydowskiej dla dziejów ludzkości – wyjaśnia znaczenie osiągnięć cywilizacji Indii i Chin – opisuje główne etapy dziejów starożytnych Indii i Chin	– wyjaśnia znaczenie kolonizacji fenickiej – wyjaśnia główne zasady dalekowschodnich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu	– w szerokim aspekcie ukazuje losy narodu żydowskiego w starożytności – wskazuje współczesne dziedzictwo starożytnych cywilizacji Indii i Chin
Hellada i Hellenowie	Wpływ ukształtowania terenu na cywilizację antycznej Grecji Charakterystyka <i>polis</i> greckiej Elementy wspólnoty greckiej Rola religii greckiej Wielka kolonizacja i jej znaczenie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>polis, Hellada</i> , – wskazuje na mapie teren Grecji – opisuje warunki naturalne Grecji – wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji – wymienia główne cechy systemu <i>polis</i> – wymienia główne cechy religii greckiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wielka kolonizacja grecka, kolonia, metropolia</i> – wyjaśnia wpływ ukształtowania naturalnego Grecji dla dziejów Hellady – wskazuje na mapie rejony kolonizacji greckiej – omawia przyczyny wielkiej kolonizacji greckiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cywilizacja minojska, cywilizacja mykeńska</i> – opisuje struktury społeczne <i>polis</i> – wymienia głównych bogów i opisuje cechy mitologii greckiej – wyjaśnia rolę religii i sportu jako czynników integrujących Hellenów	– opisuje główne etapy dziejów cywilizacji minojskiej i mykeńskiej – rozpoznaje główne osiągnięcia cywilizacji minojskiej i mykeńskiej – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie <i>polis</i> dla dziejów cywilizacji europejskiej – opisuje proces i wyjaśnia znaczenie kolonizacji greckiej	– porównuje kolonizację fenicką z kolonizacją grecką – wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
Ateńska demokracja	Początki Aten Pierwotny ustrój Aten Społeczeństwo ateńskie Reformatorzy ustroju ateńskiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>demokracja, obywatel, tyran</i> – wskazuje na mapie Ateny	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>oligarchia, ostracyzm</i> – rozpoznaje plan antycznych Aten	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Eklezja (Zgromadzenie ludowe), Rada Pięciuset, Heliaja (sąd ludowy), strateg</i>	– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów demokracji ateńskiej w czasach Peryklesa	– wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji ateńskiej

	Charakterystyka demokracji ateńskiej w czasach Peryklesa Osiągnięcia i dziedzictwo starożytnych Aten	– wymienia główne organy władzy w demokratycznych Atenach – opisuje strukturę społeczną Aten	– wyjaśnia główne cechy ustrojowe demokratycznych Aten – prawidłowo umiejscawia w czasie życie Peryklesa	– opisuje w porządku chronologicznym główne etapy przemian ustrojowych w Atenach	– wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Drakona, Solona, Pizystrata, Klejstenesa, Peryklesa – w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia demokrację ateńską	– w szerokim aspekcie opisuje i ocenia działalność Peryklesa
Starożytna Sparta	Początki Sparty Oligarchiczny ustrój Sparty Organizacja społeczeństwa Sparty Wychowanie i życie Spartan	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>oligarchia</i> , <i>wychowanie spartańskie</i> – wskazuje na mapie Spartę – wymienia główne organy władzy w Sparcie – wymienia etapy życia spartiaty	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>spartiaci</i> , <i>periojkowie</i> , <i>heloci</i> – wyjaśnia główne cechy ustrojowe Sparty – opisuje strukturę społeczną Sparty	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Wielka Rhetra</i> , <i>efor</i> , <i>apella</i> , <i>geruzja</i> , <i>zgromadzenie ludowe</i> – opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w Sparcie – opisuje i wyjaśnia znaczenie wychowania spartańskiego	– opisuje w porządku chronologicznym dzieje starożytnej Sparty – wyjaśnia rolę Likurga – w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia ustrój polityczny i społeczny Sparty	– porównuje i ocenia ustroje Aten i Sparty
Wojny grecko-perskie	Narodziny i ekspansja imperium perskiego na Bliskim Wschodzie Strategia walki starożytnych Greków i Persów Przebieg działań zbrojnych podczas wojen perskich Odniesienia do zmagania grecko-perskich w kulturze współczesnej Ekspansja Aten po zwycięstwie nad Persją	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>hoplita</i> , <i>falanga</i> , <i>triera</i> – wskazuje na mapie Persję – rozpoznaje i opisuje hoplitę greckiego	– umiejscawia w czasie wojny perskie – lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen persko-greckich (Maraton, Termopile, Salamina) i opisuje wynik tych starć	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>satrapa</i> , <i>hoplon</i> , <i>hegemon</i> , <i>kontrybucja</i> – za pomocą mapy przedstawia ekspansję perską – wyjaśnia genezę wojen perskich – wymienia skutki wojen grecko-perskich – opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojen grecko-perskich	– wyjaśnia przyczyny sukcesu Greków – wyjaśnia znaczenie wielkich wodzów: Miltiadesa i Leonidasa – wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Związku Morskiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojen grecko-perskich dla losów Europy
Podboje Aleksandra Macedońskiego	Skutki rywalizacji wewnątrz świata greckiego po zakończeniu wojen perskich Przebieg podbojów Aleksandra Macedońskiego Organizacja imperium macedońskiego Znaczenie podbojów macedońskich dla kultury greckiej Narodziny kultury hellenistycznej Świat hellenistyczny	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wojna peloponeska</i> , <i>epoka hellenistyczna</i> , – lokalizuje na mapie Macedonię i Persję – lokalizuje w czasie panowanie Aleksandra Macedońskiego – wymienia główne osiągnięcia Aleksandra Macedońskiego	– omawia znaczenie bitwy pod Cheronęą – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy z czasów Aleksandra Wielkiego (nad rzeką Granikos, pod Issos, pod Gaugamelą)	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>diadochowie</i> – wyjaśnia rolę Filipa II dla dziejów Macedonii – za pomocą mapy przedstawia ekspansję Aleksandra Macedońskiego – wymienia skutki podbojów Aleksandra Wielkiego – opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów Filipa II i Aleksandra Macedońskiego	– wymienia przyczyny i skutki wojny peloponeskiej – wyjaśnia przyczyny sukcesów armii macedońskiej – wyjaśnia rolę Demostenesa – wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii Aleksandra Wielkiego	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym przedstawia i ocenia działalność Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia ponadczasowe znaczenie podbojów Aleksandra Macedońskiego

Kultura starożytnej Grecji	Narodziny filozofii greckiej Literatura i teatr grecki Architektura grecka Igrzyska olimpijskie i rola kultury fizycznej w antycznej Grecji Kultura hellenistyczna	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>filozofia, dramat, igrzyska olimpijskie</i> – wyjaśnia rolę Homera, Sokratesa, Platona i Arystotelesa – wymienia najważniejsze osiągnięcia kulturowe Greków	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura helleńska, kultura hellenistyczna, gimnazjon</i> – rozpoznaje najważniejsze dzieła kultury starożytnej Grecji	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>stoicyzm, epikureizm, skene, proskenion, orchestra, gimnazjon, pakration</i> , – opisuje główne porządki architektoniczne w starożytnej Grecji – wymienia główne świątynie starożytnych Aten – opisuje i wyjaśnia rolę igrzysk olimpijskich w życiu starożytnych Greków	– omawia dokonania: Talesa z Miletu, Parmenidesa, Pitagorasa, Epikura, Zenona z Kition, Hezjoda, Tyrtajosa, Alkajosa, Safony, Ajschylosa, Sofoklesa, Eurypidesa, Arystofanesa, Fidiasza – opisuje główne cechy dramatu greckiego (tragedii, komedii) – wyjaśnia rolę władców hellenistycznych dla rozwoju kultury – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji	– opisuje główne cechy filozofii przyrody, epikureizmu i stoicyzmu
Republika rzymska	Powstanie i rozwój Rzymu Społeczeństwo Rzymu i źródła napięć społecznych Powstanie ustroju republikańskiego Zasady funkcjonowania republiki Najważniejsze urzędy republiki rzymskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia, republika</i> – wskazuje na mapie Italię i Rzym – lokalizuje w czasie powstanie Rzymu – omawia cechy religii starożytnych Rzymian	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>konsul, dyktator, obywatel, patrycjusze, plebejusze</i> – wyjaśnia główne cechy ustrojowe republikańskiego Rzymu – opisuje strukturę społeczną Rzymu	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenia ludowe, senat, trybun ludowy, pretor, cenzor, edyl</i> – przedstawia legendę o powstaniu Rzymu – wymienia najważniejszych bogów i wyjaśnia założenia ich mitologii	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w republikańskim Rzymie	– wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – porównuje i ocenia ustrój republikańskiego Rzymu z innymi ustrojami antyku
Podboje Rzymu	Organizacja armii rzymskiej Podboje Rzymu w Italii Wojny punickie Postacie wybitnych wodzów i ich wpływ na dzieje starożytne Podbój świata śródziemnomorskiego Konsekwencje podbojów dla Rzymu	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>legion, imperium, sprzymierzeńcy, kolonie rzymskie, prowincja</i> – rozpoznaje i opisuje rzymskiego legionistę	– opisuje strukturę legionu rzymskiego – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen punickiej (Kanny, Zama)	– za pomocą mapy przedstawia ekspansję rzymską – wyjaśnia genezę wojen punickich – wymienia skutki podbojów rzymskich – omawia wyposażenie rzymskiego legionisty po reformie w I w. p.n.e. – podaje daty: zakończenia podboju Italii, bitwy pod Kannami, bitwy pod Zamą, zniszczenia Kartaginy	– wyjaśnia przyczyny sukcesów Rzymian – opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów rzymskich – wyjaśnia rolę wielkich wodzów: Pyrrusa, Hannibala, Scypiona Afrykańskiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia skutki podbojów rzymskich dla Rzymu i całego basenu śródziemnomorskiego
Początki cesarstwa rzymskiego	Kryzys republiki rzymskiej Rywalizacja wodzów o władzę w Rzymie Podboje i wojny domowe w I w. p.n.e.	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, cesarstwo, niewolnictwo, gladiator</i> – lokalizuje w czasie i wymienia główne	– wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej	– opisuje powstanie Spartakusa – wyjaśnia pojęcia: <i>I triumwirat, II triumwirat, pryncypat</i> – opisuje w porządku	– wyjaśnia rolę wielkich przywódców: braci Grakchów, Gajusza Mariusza, Lucjusza Konreliusza Sulli, Marka Krassusa, Gnejusza Pompejusza, Marka	– w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia działalność Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta

	Okoliczności powstania cesarstwa Ustrój pryncypatu	osiągnięcia Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta	– wyjaśnia podstawowe różnice między republiką a pryncypatem	chronologicznym etapy przemian ustrojowych w Rzymie – wymienia i lokalizuje w czasie główne bitwy okresu wojny domowej w Rzymie (Farsalos, Akcjum)	Antoniusza oraz Kleopatry VII – w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie	
Imperium Rzymskie	<i>Pax Romana</i> i zasady funkcjonowania imperium Niewolnictwo: znaczenie w gospodarce i życiu społecznym, różnorodny status niewolników Rola limesu jako granicy imperium Kontakty Rzymian z ludami spoza granic imperium (w tym szlak bursztynowy) Religia rzymska i przyswajanie kultów obcych podczas podbojów	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>pax Romana</i> , <i>Imperium Rzymskie</i> , <i>romanizacja</i> – wyjaśnia, w czym objawiał się kult cesarzy rzymskich – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie	– podaje przykłady romanizacji – wyjaśni społeczną i gospodarczą rolę niewolnictwa w Imperium Rzymskim – rozpoznaje główne osiągnięcia cywilizacji rzymskiej	– wyjaśnia pojęcia: <i>limes</i> , <i>szlak bursztynowy</i> , <i>wyzwoleniec</i> – opisuje przemiany społeczne w okresie wczesnego cesarstwa – wyjaśnia, w jaki sposób Rzymianie zabezpieczali granicę swojego imperium – za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa	– wyjaśnia przyczyny zahamowania ekspansji rzymskiej – opisuje przemiany religii rzymskiej w okresie wczesnego cesarstwa – w szerokim zakresie wskazuje przyczyny i skutki procesu romanizacji	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego
Osiągnięcia Rzymian	Znaczenie prawa rzymskiego Architektura rzymska Rozwój sieci szlaków komunikacyjnych imperium Sztuka i literatura rzymska	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo rzymskie</i> , <i>amfiteatr</i> , <i>akwedukt</i> , <i>Koloseum</i> , <i>bazylika</i> , <i>droga rzymska</i> – rozpoznaje główne dzieła kultury starożytnego Rzymu	– wymienia cechy prawa rzymskiego – wymienia cechy architektury rzymskiej	– omawia znaczenie Prawa XII tablic dla państwa rzymskiego – wyjaśnia zjawisko hellenizacji kultury rzymskiej – przedstawia działalność: Polibiusza, Tacyty, Cycerona, Owidiusza, Wergiliusza, Horacego, Plauta, Terencjusza i Mecenasa	– wyjaśnia ponadczasowe znaczenie prawa rzymskiego – wyjaśnia znaczenie kultury rzymskiej dla dziejów Imperium Rzymskiego	– wskazuje dziedzictwo kultury rzymskiej
Narodziny chrześcijaństwa	Początki chrześcijaństwa Prześladowania chrześcijan – ich skala i przyczyny Wzrost popularności, legalizacja i uznanie chrześcijaństwa za religię państwową Wpływ chrześcijaństwa na kulturę i obyczajowość Rzymian	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>chrześcijaństwo</i> , <i>mesjasz</i> , <i>apostołowie</i> , <i>męczennicy</i> – lokalizuje w miejscu i czasie narodziny chrześcijaństwa – rozpoznaje symbole chrześcijańskie – wymienia główne cechy chrześcijaństwa	– wyjaśnia znaczenie symboli chrześcijaństwa – opisuje, jak chrześcijaństwo stało się religią dominującą w cesarstwie rzymskim	– wyjaśnia genezę powstania chrześcijaństwa – przedstawia działalność św. Piotra i Pawła – opisuje w porządku chronologicznym ewolucję pozycji chrześcijaństwa w Imperium Rzymskim – omawia znaczenie edyktu mediolańskiego dla rozwoju chrześcijaństwa	– za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się chrześcijaństwa – wyjaśnia przyczyny sukcesu chrześcijaństwa – opisuje, jak chrześcijaństwo wpłynęło na obyczajowość i kulturę starożytnych Rzymian	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania chrześcijaństwa dla dziejów

Upadek cesarstwa rzymskiego	Relacje imperium z plemionami barbarzyńskimi Tetrarchia i dominat w Rzymie Zmiany społeczne w Rzymie Walki wewnętrzne o władzę nad imperium Wewnętrzne przyczyny kryzysu imperium Wędrówka ludów Rozpad imperium i upadek cesarstwa zachodniorzymskiego	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>barbarzyńcy</i> , <i>Wielka Wędrówka Ludów</i> , <i>dominat</i> – prawidłowo umiejscawia w czasie rozpad Imperium Rzymskiego i upadek cesarstwa zachodniorzymskiego – wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego	– wymienia przyczyny najazdów Germanów na Imperium Rzymskie – przedstawia znaczenie Teodozjusza Wielkiego	– wyjaśnia pojęcia: <i>tetrarchia</i> , <i>Hunowie</i> , <i>uzurpacja</i> – wyjaśnia zewnętrzne i wewnętrzne przyczyny kryzysu Imperium Rzymskiego – przedstawia znaczenie postaci: Dioklecjana, Konstantyna Wielkiego, Romulusa Augustulusa i Odoakera – w porządku chronologicznym opisuje proces upadku imperium zachodniorzymskiego – porównuje formy ustrojowe w starożytnym Rzymie – podaje daty: bitwy pod Adrianopolem, splądrowania Rzymu i bitwa na Polach Katalaunijskich	– za pomocą mapy opisuje etapy upadku imperium zachodniorzymskiego – wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu	– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku Imperium Rzymskiego
Cesarstwo bizantyjskie	Cesarstwo bizantyjskie czasów Justyniana Wielkiego Ustrój Bizancjum Osiągnięcia Bizantyjczyków: kodyfikacja praw, architektura Upadek cesarstwa bizantyjskiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Bizancjum</i> , <i>ikona</i> – rozpoznaje plan Konstantynopola – wymienia cechy sztuki bizantyjskiej	– prawidłowo umiejscawia w czasie i przestrzeni imperium Justyniana Wielkiego – wymienia najważniejsze dokonania Justyniana Wielkiego – rozpoznaje główne dzieła kultury cesarstwa bizantyjskiego	– opisuje ustrój polityczny Bizancjum – wyjaśnia znaczenie panowania Justyniana Wielkiego – wyjaśnia pojęcia: <i>ikonoklazm</i> , <i>cezarpapizm</i>	– za pomocą mapy przedstawia ekspansję Bizancjum za czasów Justyniana Wielkiego – opisuje w porządku chronologicznym dzieje imperium bizantyjskiego	– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym przedstawia znaczenie Bizancjum dla dziejów Europy
Narodziny i podboje islamu	Okoliczności powstania islamu Zasady islamu i przyczyny jego popularności Podboje islamu i powstanie kalifatu Powstanie podziałów w islamie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Arabowie</i> , <i>islam</i> , <i>muzułmanie</i> , <i>Allach</i> , <i>Koran</i> , <i>meczet</i> – wyjaśnia, kim był Mahomet – prawidłowo umieszcza w czasie	– wymienia etapy rozwoju religii islamskiej – rozpoznaje główne cechy kultury islamskiej	– wyjaśnia genezę powstania islamu – za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się islamu – przedstawia działalność Mahometa	– opisuje w porządku chronologicznym rozwój imperium arabskiego – wyjaśnia przyczyny sukcesu islamu	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania islamu dla dziejów – wyjaśnia znaczenie Arabów dla dziejów cywilizacji ludzkiej

	Osiągnięcia cywilizacyjne Arabów	i przestrzeni powstanie islamu – wymienia główne założenia religii islamskiej		– wyjaśnia pojęcia: <i>dżihad, sunnici, szyici, hidżra, kalif, mihrab, immam, minaret, charadż, arabeska</i> – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne Arabów		
Na gruzach Imperium Rzymskiego	Państwa barbarzyńskie na gruzach Imperium Rzymskiego Chryścianizacja plemion barbarzyńskich Wzrost znaczenia Franków i powstrzymanie ekspansji islamu w Europie Przejęcie władzy przez Karolingów Utworzenie państwa kościelnego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, Frankowie, chryścianizacja</i> – lokuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Franków – wyjaśnia, kim był Chlodwig – wymienia i wskazuje na mapie państwa germańskie	– opisuje cechy ustrojowe państw germańskich – przedstawia okoliczności przejścia władzy przez Karolingów – lokuje w czasie i przestrzeni powstania Państwa Kościelnego	– wyjaśnia pojęcia: <i>Longobardowie, Merowingowie, Karolingowie, majordom</i> – wymienia największe państwa barbarzyńskie utworzone na dawnych obszarze cesarstwa rzymskiego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Merowingowie, Karolingowie, majordom</i> – wyjaśnia rolę Wulfili, Karola Młota i Pepina Krótkiego	– za pomocą mapy opisuje proces powstania i rozwoju państwa Franków – lokalizuje w czasie bitwę pod Poitiers i omawia jej znaczenie – opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwojowe państwa Franków	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania państwa Franków
Imperium Karola Wielkiego	Podboje Karola Wielkiego Powstanie cesarstwa Franków Renesans karoliński i osiągnięcia kulturalne Franków Dziedzictwo Imperium Rzymskiego w kulturze Franków Rozwój prawa i administracji państwowej za rządów Karola Wielkiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarz, renesans karoliński, minuskula karolińska</i> – lokuje w czasie i przestrzeni imperium Karola Wielkiego – wymienia główne osiągnięcia Karola Wielkiego – wymienia osiągnięcia kulturowe w czasach Karola Wielkiego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>marchia, hrabstwo, 7 sztuk wyzwolonych</i> – opisuje cechy ustrojowe państwa Franków w czasach Karolingów	– wyjaśnia pojęcia: <i>uniwersalizm karoliński, margrabia, christianitas</i> – wyjaśnia rolę Karola Wielkiego dla dziejów państwa Franków – wyjaśnia, kim byli: Karloman, Alkuin, Leon III	– za pomocą mapy opisuje rozwój państwa Karola Wielkiego – opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwojowe państwa Franków w czasach Karolingów	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie panowania Karola Wielkiego dla dziejów Europy
Czasy Ottonów	Znaczenie traktatu z Verdun dla przyszłego podziału Europy Zachodniej Kształtowanie się Francji i Niemiec Narodziny cesarstwa Ottona I Najazdy Normanów Próby stworzenia europejskiej monarchii uniwersalistycznej przez Ottona III	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Normanowie, wikingowie, I Rzesza, Węgrzy</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni traktat w Verdun – lokalizuje w czasie i przestrzeni imperium Ottonów	– prawidłowo stosuje pojęcie: <i>uniwersalizm cesarski</i> – za pomocą mapy opisuje proces rozpadu imperium Karolingów	– wyjaśnia, kim byli: Ludwik Pobożny, Lotar, Karol Łysy i Ludwik Niemiecki – wyjaśnia znaczenie traktatu w Verdun – opisuje cechy ustrojowe I Rzeszy – wyjaśnia rolę Ottona I i Ottona III dla dziejów Europy	– za pomocą mapy opisuje rozwój I Rzeszy – omawia przebieg i skutki najazdów węgierskich na państwa Franków	– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie imperium Ottonów dla Europy – porównuje idee uniwersalne Karolingów i Ottonów

				– omawia okoliczności odrodzenia cesarstwa pod rządami Ottona I		
Feudalizm i społeczeństwo stanowe	Zasady funkcjonowania i najważniejsze cechy systemu feudalnego Drabina feudalna Stany społeczne i ich rola w średniowieczu	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>system lenny, wasal, senior, herb</i> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>stan społeczny</i> – opisuje elementy drabiny feudalnej	– opisuje poszczególne stany w społeczeństwie średniowiecznym – charakteryzuje życie codzienne rycerzy	– wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>feudalizm, komendacje, etos rycerski, trubadur</i> – wymienia cechy kultury rycerskiej – omawia funkcje zamków i służące im elementy architektoniczne – przedstawia drogę chłopca do godności rycerza	– opisuje główne zasady społeczeństwa stanowego – omawia przykłady średniowiecznego wzoru rycerza	– w szerokim zakresie wyjaśnia cechy społeczeństwa feudalnego
Pierwsze państwa Słowian	Pochodzenie Słowian Kultura i wierzenia Słowian Państwo Samona i państwo wielkomorawskie Misja Cyryla i Metodego oraz początek obrządku i alfabetu słowiańskiego Narodziny państwa czeskiego i Rusi Kijowskiej	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Słowianie i Awarowie</i> – za pomocą mapy wskazuje tereny Słowian wschodnich, zachodnich i południowych	– prawidłowo wskazuje na mapie tereny pierwszych państw słowiańskich – opisuje cechy kultury i wierzeń słowiańskich	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Przemysłdzi, Rurykowicze, glagolica</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni Państwo Samona i Państwo Wielkomorawskie – wyjaśnia rolę: Samona, Cyryla, Metodego, Świętopełka, Ruryka i Włodzimierza Wielkiego	– wyjaśnia problem rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Słowian – za pomocą mapy opisuje proces powstawania pierwszych państw słowiańskich	– w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania pierwszych państw słowiańskich
Początki państwa polskiego	Początki osadnictwa na ziemiach polskich Kultura łużycka i osada w Biskupinie Wpływy rzymskie na ziemiach polskich Przybycie Słowian na ziemię polskie Początki ekspansji terytorialnej Polan Polityka wewnętrzna i zagraniczna Mieszka I Przyczyny, okoliczności i znaczenie chrystianizacji Polski w obrządku zachodnim	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ród, plemię, Piastowie, drużyna, gród</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni państwo Polan – wymienia osiągnięcia Mieszka I – lokalizuje w czasie chrzest Polski	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura łużycka, Biskupin</i> – wymienia przyczyny i znaczenie chrystianizacji Polski	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura archeologiczna, szlak bursztynowy, Dagome iudex, Związek Wielecki</i> – opisuje losy ziem polskich w prehistorii i starożytności – wyjaśnia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich – wyjaśnia rolę Mieszka I i Dobrawy – wyjaśnia rolę chrystianizacji dla dziejów Polski	– za pomocą mapy przedstawia proces rozwoju państwa pierwszych Piastów – omawia sposób organizacji państwa i siły zbrojne Mieszka I	– opisuje i ocenia politykę zagraniczną Mieszka I – w szerokim zakresie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa pierwszych Piastów
Panowanie Bolesława Chrobrego	Misja biskupa Wojciecha Zjazd gnieźnieński	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>król, koronacja, relikwia, święty</i>	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>trybut, arcybiskupstwo, biskupstwo</i>	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Polski w czasach pierwszych Piastów	– wymienia przyczyny i skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią Kijowską	– w szerokim aspekcie opisuje dzieje Polski w czasach Bolesława Chrobrego

	Początki organizacji kościelnej na ziemiach polskich Polityka zagraniczna Bolesława Chrobrego Koronacja królewska Chrobrego i jej znaczenie	– wyjaśnia znaczenie postaci św. Wojciecha, Bolesława Chrobrego i Ottona III – lokalizuje w czasie zjazd gnieźnieński i koronację Bolesława Chrobrego – wymienia skutki zjazdu gnieźnieńskiego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Chrobrego	– wskazuje na mapie państwo Bolesława Chrobrego – lokalizuje w czasie wojnę Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią	– wskazuje na mapie arcybiskupstwa utworzone w czasach Bolesława Chrobrego – opisuje i ocenia politykę Bolesława Chrobrego – wyjaśnia znaczenie postaci: Henryka II i Jarosława Mądrego	– opisuje cechy ustrojowe monarchii patrymonialnej	– zestawia wydarzenia z dziejów Polski i Europy
Kryzys monarchii Piastów	Zewnętrzne i wewnętrzne skutki polityki podbojów i szybkiej chrystianizacji Czynniki decentralizacyjne w państwie piastowskim Utrata znaczenia monarchii piastowskiej Odbudowa państwowości za Kazimierza Odnowiciela	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>powstanie ludowe</i> – wskazuje na mapie państwo pierwszych Piastów – umiejscawia w czasie panowanie Mieszka II i Kazimierza Odnowiciela	– wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny klęski Mieszka II – wymienia główne osiągnięcia Kazimierza Odnowiciela	– za pomocą mapy wskazuje zmiany terytorialne Polski w XI–XII w. – wyjaśnia znaczenie postaci: Miecława, Bezpryma i Brzetysława	– wyjaśnia skutki kryzysu Polski pierwszych Piastów – omawia etapy odbudowy państwa polskiego przez Kazimierza	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i okoliczności kryzysu państwa pierwszych Piastów
Od Bolesława Śmiałego do Bolesława Krzywoustego	Panowanie Bolesława Śmiałego Spór Śmiałego z biskupem Stanisławem Hermana Panowanie Władysława Hermana Konflikt Zbigniewa z Bolesławem Krzywoustym Rządy Bolesława Krzywoustego	– umiejscawia w czasie panowanie: Bolesława Śmiałego, Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Śmiałego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Krzywoustego	– wymienia przyczyny upadku Bolesława Śmiałego – wyjaśnia znaczenie postaci św. Stanisława – lokalizuje w czasie wojnę Krzywoustego z Niemcami	– za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną Bolesława Krzywoustego – wyjaśnia znaczenie postaci: Stanisława ze Szczepanowa, Sieciecha, Zbigniewa i Anonima zwanego Gallem – przedstawia przyczyny upadku Bolesława Śmiałego – omawia przebieg sporu Zbigniewa z Bolesławem Krzywoustym	– wyjaśnia okoliczności koronacji Bolesława Śmiałego – omawia problem konfliktu króla Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem – wyjaśnia okoliczności walki o władzę za panowania Władysława Hermana	– omawia przebieg i znaczenie podboju Pomorza przez Bolesława Krzywoustego
Testament Bolesława Krzywoustego	Postanowienia statutu Bolesława Krzywoustego Konflikt pomiędzy synami Krzywoustego Podział państwa piastowskiego w wyniku testamentu Krzywoustego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>rozbicie dzielnicowe, testament Krzywoustego</i> – umiejscawia w czasie i przestrzeni okres rozbicia dzielnicowego	– wyjaśnia, kim byli: Władysław Wygnaniec, Bolesław Kędzierzawy, Mieszko Stary, Henryk Sandomierski i Kazimierz Sprawiedliwy	– wyjaśnia pojęcia: <i>seniorat, pryncypat, wojewoda, immunitet</i> – wyjaśnia rolę Piotra Włostowica i Wincentego Kadłubka – opisuje w porządku chronologicznym proces	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – tłumaczy rolę Kościoła w okresie rozbicia dzielnicowego	– omawia społeczne skutki pogłębiania się rozbicia dzielnicowego

	System senioratu i pryncypatu – funkcjonowanie i upadek Wzrost znaczenia rycerstwa – feudalizm na ziemiach polskich Pogłębianie się rozbitcia dzielnicowego		– wymienia przyczyny i skutki rozbitcia dzielnicowego	rozbitcia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia przyczyny i przebieg konfliktu między Władysławem Wygnańcem a jego braćmi		
Między cesarstwem a papieżem	Kryzys papieża w X w. i ruchy odnowy Kościoła Reforma Kościoła Spór papieża z cesarstwem – przyczyny, przebieg i skutki Papież u zenitu potęgi politycznej Wielka schizma wschodnia	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>katolicyzm</i> , <i>prawosławie</i> , <i>wielka schizma wschodnia</i> , <i>spór o inwestyturę</i> – lokalizuje w czasie wielką schizmę wschodnią i spór o inwestyturę – wyjaśnia, kim byli: Grzegorz VII, Henryk IV, Innocenty III	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ekskomunika</i> , <i>konkordat</i> – wskazuje na mapie obszary zdominowane przez prawosławie i obszary dominacji katolicyzmu – wymienia różnicę między katolicyzmem a prawosławiem	– wyjaśnia pojęcia: <i>symonia</i> , <i>nepotyzm</i> , <i>celibat</i> , <i>konklawe</i> , <i>obóz gregoriański</i> , <i>antypapież</i> , <i>beneficja</i> – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu o inwestyturę – w porządku chronologicznym opisuje proces sporu o inwestyturę – w szerokim aspekcie ukazuje skutki wielkiej schizmy wschodniej	– wyjaśnia znaczenie reformy kluniackiej – wyjaśnia, dlaczego okres pontyfikatu Innocentego III uważany jest za szczyt potęgi Kościoła	– w szerokim aspekcie (z uwzględnieniem sytuacji na ziemiach polskich) wyjaśnia proces sporu o inwestyturę
Wyprawy krzyżowe	Panowanie Turków w Ziemi Świętej Przyczyny ekonomiczne, polityczne, społeczne i religijne wypraw krzyżowych Przebieg walk i najwybitniejsi wodzowie Zakony rycerskie – okoliczności powstania i charakterystyka trzech najważniejszych zakonów Skutki negatywne i pozytywne wypraw krzyżowych Przebieg rekonkwisty w Hiszpanii	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>krucjata</i> , <i>rekonkwista</i> , – lokalizuje w czasie okres krucjat – wymienia zakony rycerskie powstałe w czasie krucjat – wymienia zakony rycerskie utworzone w okresie krucjat – wyjaśnia, jaką rolę odegrali: Urban II, Gotfryd de Bouillon i Saladyn	– lokalizuje na mapie Królestwo Jerozolimskie – wymienia przyczyny i skutki krucjat	– za pomocą mapy opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia pojęcia: <i>wyprawa ludowa</i> , <i>Cesarstwo Łacińskie</i> – wyjaśnia znaczenie postaci Urbana II – w porządku chronologicznym opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia znaczenie postaci: Baldwin I, Fryderyk Barbarossa, Ryszard Lwie Serce, Filip II August, Piotr Pustelnik	– wyjaśnia przyczyny początkowych sukcesów krzyżowców – opisuje losy zakonów rycerskich	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę krucjat dla dziejów politycznych, gospodarczo-społecznych i kulturowych Europy
Najazdy mongolskie	Przebieg podbojów Czyngis-chana i przyczyny jego sukcesów	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>Mongolowie</i> , <i>Złota Orda</i>	– lokalizuje na mapie imperium mongolskie	– wyjaśnia znaczenie postaci: Ugedej, Batu-chan	– za pomocą mapy opisuje proces ekspansji mongolskiej – w porządku	– w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania i rolę imperium

	Organizacja imperium mongolskiego Przebieg i znaczenie inwazji mongolskiej na Europę	– omawia rolę Czyngis-chana w budowie imperium mongolskiego – rozpoznaje i opisuje wojownika mongolskiego – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą	– wymienia przyczyny i skutki podbojów mongolskich – wymienia skutki ataku Mongołów na ziemię polskie	– wyjaśnia przyczyny sukcesów armii mongolskiej – lokalizuje w czasie bitwę nad rzeką Kałką – wyjaśnia znaczenie postaci Marca Polo	chronologicznie opisuje proces ekspansji mongolskiej	mongolskiego dla dziejów Polski i świata
Miasto i wieś w średniowieczu	Ożywienie gospodarcze w XI–XIII w. Rozwój wsi w średniowieczu Znaczenie i sytuacja chłopstwa w średniowieczu Nowe formy uprawy roli w średniowieczu Rola i charakterystyka rzemiosła i handlu w średniowiecznej Europie Struktura społeczna średniowiecznego miasta	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>dwupółowka</i> , <i>trójpółowka</i> , <i>ratusz</i> , <i>cech</i> , <i>patrycjat</i> , <i>pospólstwo</i> , <i>cech</i> – rozpoznaje cechy miasta średniowiecznego – wyjaśnia rolę cechów i gildii – omawia najważniejsze zajęcia mieszkańców średniowiecznych miast i wsi	– wymienia przyczyny ożywienia gospodarczego w XI–XIII w. – wymienia zmiany wprowadzone w rolnictwie w okresie pełnego	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>czynsz pieniężny</i> , <i>zasadźca</i> , <i>pręgierz</i> , <i>gildia</i> , <i>sukiennice</i> , <i>weksel</i> – za pomocą schematów opisuje warunki codziennego życia mieszkańców średniowiecznych miast i wsi – wyjaśnia okoliczności powstania i specyfikę średniowiecznego mieszczaństwa – opisuje samorząd średniowiecznego miasta – wyjaśnia przeznaczenie najważniejszych budowli w średniowiecznym mieście	– wyjaśnia okoliczności powstania gospodarki towarowo-pieniężnej – wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich	– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym ukazuje przemiany w średniowiecznej Europie XI–XIII w. – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania samorządów miejskich dla dziejów Europy
Kościół w średniowieczu	Reforma Kościoła Powstanie nowych zakonów (cystersi, franciszkanie i dominikanie) Znaczenie religii w życiu mieszkańców średniowiecznej Europy Narodziny herezji średniowiecznych Niewola awiniońska, upadek papieżstwa, schizma zachodnia	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zakon</i> , <i>klasztór</i> , <i>herezja</i> , <i>niewola awiniońska</i> , <i>wielka schizma zachodnia</i> – omawia rolę, jaką w dziejach Kościoła odegrali: Innocenty III, Franciszek z Asyżu, Dominik Guzmán – lokalizuje w czasie sobór w Konstancji	– wymienia cechy nowych zakonów (cystersów, dominikanów, franciszkanów) – wyjaśnia znaczenie religii w życiu średniowiecznych społeczeństw	– wyjaśnia pojęcia: <i>Biblia pauperum</i> , sktyptoiom, <i>kapitularz</i> , <i>wirydarz</i> – wyjaśnia znaczenie powstania zakonów żebraczych i kaznodziejskich – wyjaśnia znaczenie postaci św. Tomasza z Akwinu – wyjaśnia okoliczności niewoli awiniońskiej i wielkiej schizmy zachodniej – wyjaśnia znaczenie soboru w Konstancji	– wyjaśnia założenia ideowe albigensów – opisuje w porządku chronologicznym przemiany wprowadzane w Kościele katolickim w XI–XIII w.	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym, kulturowym wyjaśnia rolę Kościoła dla dziejów Europy

Europa późnego średniowiecza	Wojna stuletnia i jej skutki Epidemia dżumy i jej następstwa Przemiany społeczne i gospodarcze Husytyzm Powstanie imperium osmańskiego Upadek cesarstwa bizantyjskiego i jego następstwa	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>czarna śmierć</i> – prawidłowo lokuje w czasie wojnę stuletnią – prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni upadek Konstantynopola	– wymienia przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego – wymienia główne założenia ideologii husyckiej	– wyjaśnia pojęcia: <i>system nakładczy, powstanie Wata Tylera, żakeria, utrakwiści, taboryci</i> – wyjaśnia rolę czarnej śmierci dla dziejów Europy – wyjaśnia rolę Joanny d’Arc, Jana Husa – opisuje przebieg i skutki wojen husyckich – wyjaśnia przyczyny i skutki ekspansji osmańskiej	– wyjaśnia przyczyny i skutki wojny stuletniej – za pomocą mapy opisuje przebieg wojny stuletniej i ekspansję Osmanów – w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym wyjaśnia przebieg i znaczenie wojen husyckich	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przebieg i znaczenie wojny stuletniej dla dziejów Europy – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania imperium osmańskiego
Kultura średniowiecznej Europy	Uniwersalny charakter kultury średniowiecznej Europy Architektura romańska i gotycka Szkolnictwo w średniowieczu Malarstwo, rzeźba i inne sztuki plastyczne w średniowieczu	– wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>kultura uniwersalna</i> – rozróżnia budowle wzniesione w stylu romańskim i gotyckim – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej	– za pomocą schematów i fotografii opisuje style romański i gotycki – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej	– opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej – prawidłowo stosuje pojęcia architektoniczne, typowe dla budowli średniowiecznych (np. portal, nawa, rozeta) – wymienia najważniejsze uniwersytety średniowieczne – wyjaśnia rolę uniwersytetów dla dziejów średniowiecznej Europy – wyjaśnia rolę miast dla rozwoju kultury średniowiecznej	– opisuje system edukacyjny w średniowieczu – wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Europy – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza
Polska dzielnicowa	Koniec pryncypatu Sprowadzenie Krzyżaków do Polski Zmiany społeczne, ekonomiczne i polityczne w okresie rozbicia dzielnicowego Najazdy mongolskie Rozwój wsi i miast na ziemiach polskich	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Marchia Brandenburska, Krzyżacy, Tatarzy, lokacja</i> – wyjaśnia, kim byli: Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Henryk Pobożny – prawidłowo lokuje w czasie okres rozbicia dzielnicowego – lokalizuje w czasie i przestrzeni sprowadzenie Krzyżaków do Polski	– wymienia cechy lokowanych na prawie niemieckim wsi i miast – wymienia i wskazuje na mapie zewnętrzne zagrożenia dla ziem polskich – wymienia skutki sprowadzenia Krzyżaków do Polski – wymienia skutki najazdu Mongołów na Polskę	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>immunitet, zasadzka, sołtys, wójt, łan, wolni goście, wolnizna</i> – wyjaśnia, kim byli: Henryk Brodaty, Świętopełk – opisuje proces lokowania wsi i miast – opisuje pierwsze próby zjednoczenia państwa polskiego	– wyjaśnia przyczyny ożywienia gospodarczego na ziemiach polskich w XIII w. – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Gąsawie dla dziejów Polski	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbicia dzielnicowego dla dziejów Polski

		– lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą				
Odbudowa Królestwa Polskiego	Próby zjednoczenia Polski na przełomie XIII i XIV w. Rządy Wacława II Konflikty z Krzyżakami, Brandenburgią i Luksemburgami Znaczenie koronacji Władysława Łokietka	– wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich – prawidłowo lokuje w czasie koronację Łokietka – wyjaśnia rolę postaci Władysława Łokietka – lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Płowcami	– wskazuje na mapie proces zmiany granic państwa Władysława Łokietka – wymienia przyczyny i skutki wojny Władysława Łokietka z Krzyżakami – wymienia główne osiągnięcia Władysława Łokietka	– wyjaśnia rolę Przemysła II i Wacława II – wyjaśnia, kim byli: Henryk Prawy, Jakub Świnka, Henryk Głogowski, Jan Muskata, wójt Albert, Jan Luksemburski – lokuje w czasie panowanie Przemysła II i Wacława II – w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – wskazuje na mapie zmiany granic Polski w czasie rządów Władysława Łokietka – ocenia rolę panowania Przemysła II w Polsce	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wskazuje na mapie ziemie zjednoczone przez Przemysła Łokietka – wyjaśnia rolę Kościoła dla procesów zjednoczeniowych	– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Władysława Łokietka – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w omawiany okresie
Polska za Kazimierza Wielkiego	Polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego Reformy prawne i administracyjne Kazimierza Wielkiego Osiągnięcia gospodarcze i budowa pozycji politycznej Polski Rozwój cywilizacyjny ziem polskich Nabytki terytorialne Polski za Kazimierza Wielkiego	– prawidłowo lokuje w czasie panowanie Kazimierza Wielkiego – rozpoznaje mapę Polski z czasów Kazimierza Wielkiego – wymienia i wskazuje na mapie sąsiadów Polski w czasach panowania Kazimierza Wielkiego – lokalizuje w czasie powstanie Akademii Krakowskiej	– wymienia najważniejsze reformy wewnętrzne Kazimierza Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego	– za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego – w porządku chronologicznym opisuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego – omawia znaczenie założenia przez Kazimierza Wielkiego Akademii Krakowskiej	– wyjaśnia przyczyny rozwoju gospodarczego Polski w czasach Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia zmiany ustrojowe w państwie Kazimierza Wielkiego – wyjaśnia sposób zabezpieczenia sukcesji tronu polskiego przez Kazimierza Wielkiego	– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Kazimierza Wielkiego
Andegawenowie i Jagiellonowie	Unia polsko-węgierska i rządy Andegawenów Początki unii polsko-litewskiej Polityka Władysława Jagiełły Początek rządów dynastii Jagiellonów	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>unia personalna, przywilej, Andegawenowie</i> – lokalizuje w czasie przywilej w Koszycach, unię w Krewie i unię Horodle	– wymienia założenia przywileju koszyckiego – wymienia przyczyny i skutki unii krewskiej – rozpoznaje mapę monarchii Jagiellonów	– wyjaśnia przyczyny przejęcia władzy w Polsce przez Andegawenów – wyjaśnia rolę postaci Ludwika Węgierskiego, Jadwigi, Jagiełły, Witolda – opisuje w porządku	– wyjaśnia polityczne i gospodarczo-społeczne skutki przywileju koszyckiego – wymienia przyczyny i skutki unii horodelskiej – porównuje założenia unii krewskiej i horodelskiej	– ocenia znaczenie unii krewskiej dla dziejów Polski – w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju w Koszycach dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej

		– lokalizuje w czasie rządy: Ludwika Węgierskiego, Jadwigi i Władysława Jagiełły		chronologicznym dzieje unii polsko-litewskiej – wyjaśnia problem następstwa tronu po Jagiellach – wyjaśnia pojęcie <i>przywilej jedleński</i>	– za pomocą tablicy chronologicznej tłumaczy związki między dynastiami Piastów, Andegawenów i Jagiellonów	
Wielka wojna z zakonem krzyżackim	Przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego Przebieg bitwy grunwaldzkiej i jej znaczenie Bitwa pod Grunwaldem w kulturze polskiej i późniejszej świadomości narodowej Konflikt polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji Kolejne wojny z zakonem krzyżackim	– omawia przyczyny wielkiej wojny z zakonem krzyżackim – wyjaśnia rolę, jaką odegrali w wojnie: Władysław Jagiełło, Ulrich von Jungingen, książę Witold – prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni bitwę grunwaldzką	– za pomocą schematu opisuje przebieg bitwy grunwaldzkiej – wymienia skutki bitwy grunwaldzkiej – lokuje w czasie i wymienia skutki I pokoju toruńskiego	– za pomocą mapy opisuje przebieg wielkiej wojny z Zakonem – opisuje w porządku chronologicznym przebieg konfliktów z Krzyżakami za panowania Władysława Jagiełły	– ocenia strategię obu armii walczących w bitwie pod Grunwaldem – wyjaśnia znaczenie postaci Pawła Włodkowica	– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski – w szerokim aspekcie ukazuje dalekosiężne skutki zwycięstwa grunwaldzkiego dla dziejów Polski
Kazimierz Jagiellończyk i wojna trzynastoletnia	Rządy i śmierć Władysława Warneńczyka Przyczyny wojny trzynastoletniej Przebieg walk podczas wojny trzynastoletniej Zmiany w sztuce wojennej w XV w. Skutki wojny trzynastoletniej Przywileje szlacheckie Polityka dynastyczna Jagiellonów w XV w.	– lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Warną – prawidłowo lokuje w czasie wojnę trzynastoletnią – wymienia przyczyny wojny trzynastoletniej – wymienia skutki II pokoju toruńskiego	– wskazuje zmiany terytorialne będące skutkiem wojny trzynastoletniej – lokuje w czasie i wymienia postanowienia przywileju cerekwicko-nieszawskiego	– wyjaśnia znaczenie postaci Władysława Warneńczyka i Kazimierza Jagiellończyka – wyjaśnia pojęcia: <i>Związek Pruski, akt inkorporacji, polityka dynastyczna</i> – omawia zmiany w sztuce prowadzenia wojny, jakie dokonały się w trakcie wojny trzynastoletniej – wymienia przywileje szlacheckie i ich znaczenie dla kształtowania się ustroju Królestwa Polskiego	– wyjaśnia przyczyny i skutki bitwy pod Warną – za pomocą mapy opisuje przebieg wojny trzynastoletniej – wyjaśnia przyczyny sukcesu Polski w wojnie trzynastoletniej – omawia polityczne i gospodarcze znaczenie odzyskania przez Polskę dostępu do morza – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego przedstawia politykę dynastyczną Kazimierza Jagiellończyka	– w szerokim aspekcie międzynarodowym wyjaśnia i ocenia wyprawę warneńską – w szerokim politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym aspekcie wyjaśnia skutki wojny 13-letniej dla dziejów Polski
Kultura Polski średniowiecznej	Architektura średniowieczna w Polsce Najważniejsze zabytki sztuki średniowiecznej na ziemiach polskich Początki polskiego dziejopisarstwa	– rozpoznaje style architektoniczne średniowiecza – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej w Polsce	– rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej w Polsce – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury	– opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej w Polsce – wyjaśnia znaczenie postaci Wita Stwosza, Anonima zwanego Gallem, Mistrza Wincentego zwanego Kałdubkiem, Jana Długosza	– opisuje szkolnictwo średniowiecznej w Polsce – wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza w Polsce	– omawia współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza w Polsce

	Edukacja i nauka na ziemiach polskich w średniowieczu	– omawia znaczenie Akademii Krakowskiej dla państwa polskiego	średniowiecznej w Polsce	– opisuje dzieje Akademii Krakowskiej z uwzględnieniem roli Jadwigi Andegaweńskiej i Władysława Jagiełły		